

Bahar çağı Kəlbəcərdə

◆ Biz qayıtdıq, Vətən!

Düz 28 il əvvəl yaz vədində türk etdiyi Kəlbəcəre, elə yenə bahar çağında dönmüdü... Kənarda dayanıb dünyaya göz açdığı Nizami Gəncəvi prospektində yerləşən "223" nömrəli evlərini, daha doğrusu, indi, sadəcə, quruca divarları qalmış uçuq-sökük tikilini ürək ağrısı ilə seyr etmişdi... Hər dəfə, kərpicində atasının alın təri olan bu evdə keçirdiyi xoşbəxt günlərindən bir iz, nişanə tapmaq ümidi ilə əbəs yerə bütün künc-bucaqlara göz gəzdirmiş, xatirələrini oymaq istəmişdi, lakin... Mənfur düşmənlər, həyatları, bağları kimi, buradakı xatirələrini də məhv etmişdi...

Qəhər onu boğmuş, könlü sıxılmış, doluxsunmuş gözlərinə çalması qüzey qarı kimi bərk vuran qoca dağlar satışında isə rahatlanmış, sanki dünyanın bəxtəvəri olmuşdu.

Və o həmin an beynində oyanaraq bir-birini sürütlə əvəz edən uşaqlıq xatirələrinin ardınca düşüb sevincə üz tutmuşdu Kəlbəcərin binələri çadır-çadır dağlarına, gözoşayan yaylaqlarına, bülür bulaqlarına...

nun məşhur Sınıqkilsə (indi Hacıkend), Çaykənd, Keşdək və digər kəndlərindəki qohumlarına, babamın və atamın tanışlarının evlərində qonaq olardı. O yerlərin təbiətinin təkrarsız füsunkarlığı insanı valeh edərdi. Sonradan dünyanın bir çox yerlərinə getmək imkanını aldı, amma Kəlbəcərin o əsrarəngiz mənəvəsinə, saf havasına, buz bulaqlarının dadına heç bir yerdə rast gəlmədim.

Sazlı-sözlü günlər, bayram coşqusunu, ilmələrin rəqsi

- Kəlbəcər Azərbaycan saz-söz sənətinin mərkəzlərindən olub və burada xalqımızın sevdiyi böyük ustadlar yaşayıb, yaradıblar. Ustad Ələsgərin yaxın dostu Aşıq Qurban Miskin Abdal ocağının təmsilçisi olub. Onun oğlu Dədə Şəmşir və ustadın ocağında yetişmiş Aşıq Qəmçək Allahver-

nun magistratura bölməsinə daxil olub. 2003-cü ildə bu elm ocağında doktorantura şöbəsinə daxil olub, 2007-ci ildə dissertasiya mövzusunda müdafiə edərək İlahiyyat üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsinə alıb. O, 2008-ci ildən etibarən Bakı Dövlət Universitetinin İlahiyyat fakültəsində, habelə 2015-2017-ci illər ərzində bu universitetin Tarix, Filologiya, Təbiiqə Riyaziyyat, Jurnalstika, Kitabxanaçılıq və informasiya fakültələrində, İqtisad Universitetinin Xüsusi İstedadlar Qrupu və Beynəlxalq İqtisadiyyat məktəbində ingiliscə fəlsəfə dərslərini aparıb. 2016-2020-ci illər ərzində Qafqaz Müsəlmanları İdarəsində şöbə müdiri vəzifəsində də çalışmış Aqil Şirinov 2018-ci ildə Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun Elm və innovasiyalar üzrə prorektoru vəzifəsinə təyin edilmişdi.

Aqil Şirinov 2020-ci il mayın 12-də Prezidentin sərəncamı ilə Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun rektoru təyin edilmişdi.

Füsunkar diyar

14 yaşına qədər Kəlbəcərdə yaşayan Aqil Şirinovun atası Muxtar Şirinov Kəlbəcər rayon mərkəzi xəstəxanasında həkim, anası Cəmilə Səfərova Kəlbəcər rayon 2 nömrəli tam orta məktəbində biologiya müəllimi işləyib. Yaşca özündən böyük, Bədən Tərbiyəsi və İdman, eləcə də Polis Akademiyasının məzunu olan İlqar adlı qardaşı isə Kəlbəcər rayon polis şöbəsində çalışıb.

"Ailəmlə birgə keçirdiyim ən xoş günlər Kəlbəcərdə qalmışdı" söyləyən Aqil Şirinov deyir ki, ötən 28 illik böyük bir zaman dilimində elə gün olmayıb ki, kəlbəcərlilə xoşbəxt günlərini həsrətlə xatırlamamış olsun.

- Evimiz Nizami Gəncəvi prospektində yerləşirdi, ata babam Bahadurla nəvəm Mələk bizimlə eyni həyətdə ömümlü birgə yaşayırdılar. Sol tərəfdə döndəndə Aşıq Alı küçəsi başlayırdı və orada ana baba-nəvəm Bahadurla Maya yaşayırdı. Ata babam Bahadur Qurbanov arıçılıq idarəsinin müdiri, ata babam Bahadur Səfərov isə uzun müddət polis sistemində müstəntiq, sahə inspektoru və mühafizə polisinin rəisi kimi çalışıb.

Atam min bir zəhmətlə bizə ev tikmişdi. Böyük həyətimiz, alma, armud və gilənar ağaclarından ibarət meyvə bağımız var idi. Atam tez-tez bizi rayonun böyük kəndlərinə, yaylaqlarına, İstis kurort zonasına aparardı. Kəlbəcərlilər bilirler, bizdə iki - aşağı və yuxarı istisu mineral bulaqları var. Aşağı istisu püskürək yer üzərinə çıxdığı üçün xalq arasında ona "fantan" deyirdilər. İnsanlar bura gələrək o sudan içər, eyni zamanda bir-biriləri ilə söhbət-ləşərdilər. Hətta bu bir adət idi ki, Kəlbəcərdə kimin qonağı gəlsə, mütləq, İstisuya aparardı ki, o da bu sudan içsin.

Qohumlarımızın əksəriyyəti yayda yaylaqlara köç edərdi və biz şəhərdən onlara qonaq gedərdik. Əsasən Çökək, Mansur, Qoç daş yaylaqlarına, həmçinin rayon

di və başqa böyük sənətkarlar bu sənətdə silinməz izlərini qoyublar. Aşıqlarımız həm də Kəlbəcər toylarına xüsusi əhəngdarlıq bəxş edərdi. Üç gün sürən Kəlbəcər toylarında bir tərəfdə oynamaq istəyənlər üçün qura zurna səslənərdi, digər yanda isə aşıqlar gəlib dastanlar deyirdilər. Mən özüm bir çox dastanlarımız haqqındakı məlumatları məhz o aşıqlar dinləyən ata nəvəm Mələkdən almışam. Yazı olduqca kimi, insanlarımız sözü də çox böyük dəyər verirdilər və elə ailə tapılmazdı ki, orada şeir yazan olmasın. Həmçinin xanımlarımız gözəl bayatlar deyirdilər. Mələk nəvəmin dilindən 130 bayatını qeydə almışdım, hansı ki o zaman 85-dən çox yaş var idi və vaxtilə söylədiyi bayatların bir çoxunu artıq xatırlamırdı. Kəlbəcərdə bayram deyəndə, xalq, əsasən, Novruz nəzərdə tuturdu. Yadımdadır ki, Novruz-qabağı çərşənbələrə yaşlı insanlar cəmrələr deyirdilər. Cəmrə qor deməkdir və bu torpağın isinməsinə simvolizə edirdi. Çərşənbələrdən üçüncüsü qara bayram adlanırdı. Vəfat edən şəxslər anılar, qəbiristanlıqlar ziyarət edilirdi. İstisnasız olaraq uşaqların ən çox sevdiyi ilaxır çərşənbəsi isə böyük təntənə ilə keçirilirdi. Böyük tonqallar çatar, qapılara torba atar, bir sözlə, səhərə qədər yatmazdılar. Nəvələrimiz Novruz günü səhər təzədən mütləq böyük qazanlarda odun ocağında lobyalı, ya da ərşətli plov dəmləyirdilər. Adət bu idi ki, qohum-qonşu bir-birinin evinə gedib bir

qasıq da olsa o aşdan dadını. Əyirdək, qat-dama, kəmbə bişirirdilər. Bu gün də bizim ailədə kəmbə bişirmə adəti yaşadırlar.

Rayonumuzun başqa bir spesifik xüsusiyyəti isə demək olar ki, bütün evlərdə xanımların xalça (biz gəbə deyirik) toxumağı bilmələri idi. Mələk nəvəm də yaxşı xalça toxuyardı. O, kimyəvi boyalardan istifadə etməz, ipləri təbii çitəklərdən alınan boyalarla boyuyardı. Buna görə də xalçaqlarımızın rəngi heç zaman solmurdu. Onlara xas ipdən toxunan xalçalar deyirdilər.

Ağrı-acılı xatirələr

1992-ci ildə Ağdərə rayonu Azərbaycan Ordusu tərəfindən azad olundu. Bu həm də Kəlbəcəri Azərbaycanın digər əraziləri ilə əlaqələndirən əsas yolun açılması demək idi. Buna görə də kəlbəcərlilər çox sevinmiş, çətin günlərinin gətirdikləri aradan qalxacağına ümid etmişdilər, amma təəssüf ki, qarşıda onları daha faciəvi sınaqlar gözləyirdi.

Aqil Şirinov həmin ağrı-acılı günləri ürək ağrısı ilə xatırlayır:

- İcimizdə olan bir çox satqınlar, həmin dövrdə ölkədə olan hakimiyyət boşluğu notisiyə minlərlə səhədin qanı ilə alınmış Ağdərə bir neçə gün içərisində ermənilər tərəfindən yenidən tutuldu. Bundan sonra Kəlbəcərin qara günləri başladı, eləcə də Laçın rayonunun çox hissəsinin işğal olunması Kəlbəcəri mühasirəyə saldı. Əhali qar-boranlı, təhlükəli Murov yolunun ümidinə qalmışdı. Ermənilərin Kəlbəcərdə hücumları gətirdikə intensivləşir, 1993-cü il martın sonlarında şəhərin özünə qrad atırdılar. Buna görə atam və ömim qərara gəldilər ki, bizi - yəni qadınları, uşaqları, qocaları müvəqqəti olaraq aparıb Gəncəyə qoyub, özləri qayıtsınlar. Amma heç kimin ağıllı ucdan belə keçmədi ki, Kəlbəcər işğal olunur. O zaman bizi Gəncəyə qoyub Kəlbəcərdə qayıdan atamla ömümlü Murovun başında əsgərlərimiz geri qayıtmaq, rayonun artıq işğal olunması ilə bağlı dəhşətli xəbəri vermişdilər.

Kəlbəcərin düşmənlərə təslim edilməsi odvürkü hakimiyyətin sərəşətsizliyi, hətta bəzi hərbi hissə komandirlərinin satqınlığının notisiyə idi. Çünki Kəlbəcər alınmaz qala idi, o özü-özlüyündə güclü bir isteh-

kam idi. Belə bir ərazinin işğalı sonrakı bir çox savaşa da məğlubiyyətlərimizin təməlini qoydu, rayonlarımızın ard-arda işğalına yol açdı.

"Əsas odur ki, torpağımız bizdədir, dünya malı yerinə gələcək"

"1993-cü il aprelin 2-dən sonra imkanından, sosial statusundan, tutduğu vəzifədən asılı olmayaraq bütün kəlbəcərlilər məcburi köçkünlüyün maddi, mənəvi çətinliyini çiyində eyni cür daşıyırdı", - deyən Aqil Şirinov onu da söyləyir ki, torpağından didərgin salınan bu insanlara ən çox əzab verən isə bir daha o yerlərə dönmə bilməməkdir qorxusu idi.

- Ailəməz əvvəlcə Gəncədə qaldı, sonra Bakıya köçdü. Atamla, anam hərdən öz peşələri üzrə bir müddət burada çalışdılar, amma heç cür səhərə öyrəşə bilmədilər. Buna görə də Gəncədə Kəlbəcər rayon xəstəxanası və rayon 2 nömrəli məktəbi yenidən fəaliyyətə başlayanda ata-anam geri döndülər. Bu, həm də Gəncənin Kəlbəcərdə daha yaxın olmasına görə idi və sanki onlar doğulduqları torpağın qoxusunu buradan alırdılar. Mələk nəvəm Gəncədə Kəlbəcər həsrəti ilə dünyasını dəyişdi.

Açıq, vaxt keçdikcə məcburi köçkün həyatı yaşayan insanların bir çoxunun ümidi tükənirdi. Əlbəttə, onlar dövlətimizə, ordumuza güvəndilər, amma dünyadakı konyukturanın torpaqlarımızın azad olunacağına imkan verməyəcəyini düşündülər. Şükürlər olsun ki, Müzəffər Ali

Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında cəngavər Azərbaycan Ordusu parlaq zəfər qazanaraq bizə torpaqlarımıza əbədi qayıdış xoşbəxtliyi yaşadırdı. Bu qürura, sevincə görə dövlət başçımız cənab İlham Əliyevə, qəhrəman döyüşçülərimizə, qazilərimizə minnətdarlıq, canını Vətən uğrunda qurban verən qəhrəman şəhidlərimizin ruhuna hər zaman duaçı olacağıq.

İndi dörd gözəl gözləyirik ki, dövlətimiz tərəfindən Kəlbəcərdə aparılan nəhəng quruculuq işləri başa çatdırılsın və biz torpağımıza qayıdaq. Məlumdur ki, quruculuq yoldan başlayır və bu gün Kəlbəcərdə ən ucqar ərazilərə belə müasir yollar çəkilir. Dünyanın ən böyük tunellərindən biri - Murovdağın altı ilə uzunluğu 12 kilometrə yaxın olan tunel çəkilir. Artıq iki ildir ki, yayda Kəlbəcərlilə fermerlər öz heyvanlarını, eləcə də arıqlarımız öz təsərrüfatlarını yaylaqlarımıza aparırlar.

Bir sözlə, dövlət başçımız İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Kəlbəcər sazlı-sözlü xoşbəxt günlərinə qayıdır.

28 ildən sonra, 2021-ci ildə mən də iki dəfə Kəlbəcəri ziyarətə getdim. Çox fərqli, təsvirəgəlməz duyğular yaşadım. İşğaldan sonra quql xəritə vasitəsilə Kəlbəcərdəki evimə baxa bilirdik. Üzərinə yenidən vu-

rulana dem örtüyündən məlum olurdu ki, ermənilər evimizdə yaşayırlar. Lakin ora gedəndə gördüm ki, azadlıqdan sonra Kəlbəcəri türk edəndə düşmənlər evimizi dağıdıb, yandırdılar, tamamilə yarasız hala salıb çıxıblar.

Doğulduğun torpağa qayıdış başqa hissdirdi. Bu duyğular insana həm uşaqlığına xatırladı, həm də Tanrıya şükür edərsən ki, artıq torpaqlarımız işğaldan azad olub. Kəlbəcərdəki evimizi atamla birgə ziyarət etdim. Təbii ki, öz əlləri ilə tikdiyi evi viranə görmək atamı dərindən sarıtdı, amma o özünü toxudaraq dedi ki, "əsas odur torpağımız bizdədir, dünya malı yerinə gələcək".

Dinlərin harmoniyası

- Onu da deyim ki, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun Alban-udi xristian icması ilə çox yaxın əməkdaşlığı var və mən ilk dəfə onlarla birlikdə Kəlbəcərdə Xudavəng məbədinə getmişdim. Xudavəng Qafqaz Albaniyasına məxsus bir məbəddir, lakin ermənilər Kəlbəcəri işğal edəndən sonra bu məbədi guya qədim erməni məbədi kimi təqdim etdilər və ora saxta yolla müdaxilələr etdilər. Sonra orada erməni keşişləri fəaliyyət göstərməyə başladılar. Amma tarixi faktları örmək mümkün deyil, bu gün məbəddəki daşların hansının təhrif olunduğunu, nəyin nə zaman əlavə olunduğunu asanlıqla görə bilirik. Mənfur ermənilərdən fərqli olaraq, xalq-

Bayaqdan bəri nəzərləri ilə kənardan onları izləyən Aqil Şirinovün özünün də istər-istəməz uşağ vaxtı yaylağa gətirdiyi günlər yadına düşür...

İlahi, elə bil heç üzərindən illər ötməyib, hər şey vaxtilə necə idisə, eləcə də qalıb... Təkcə, bir zamanlar nəvələrinə yaylaqların nağıl dünyasından danışan Mələk nəvə daha aralarında yoxdur...

Elə bu dəm, uca dağların belindəki çəmənlərdə durna qatırı tək düzülmiş alacların çadırlarını döyəcəklər kimi, qəhərqarışq gözyaşları özlərini döyəcəkləməyə başlayır...

Eh, ötən günlər...

Yasəmən MUSAYEVA,
"Azərbaycan"

mız Azərbaycandakı bütün dinlərə məxsus abidələri mühafizə edərək qoruyur və elə bunun özü də ölkəmizdəki tolerantlıq mühitinin böyük göstəricisidir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin din sahəsinə verdiyi dəyəri xatırlayıram. Tələbə olduğum dövrdə Ulu Öndər tərəfindən Şərqşünaslıq və İlahiyyat fakültələrinin tələbələrində verilmiş nəzərdə tutulan Akademik Ziya Bünyadov təqaüdü təsis olundu. 1996-cı ildə Bakıda Ulu Öndörün təşəbbüsü ilə "İslam sivilizasiyası Qafqazda" adlı simpozium keçirildi. Tələbə olaraq iştirak etdiyim həmin simpoziumda Heydər Əliyev çıxışında, sözlən əsl mənasında, Azərbaycanın din sahəsindəki konsepsiyasını ortaya qoydu, ölkəmizin islam mədəniyyətinə böyük töhfələr verdiyini, eləcə də bu mədəniyyətin bizim üçün dəyərli olduğunu bildirərək, din təhsilinin inkişaf etdirilməsinin zərurliyini vurğuladı.

Ulu Öndörün bu siyasəti cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Elə İlahiyyat İnstitutunun mövcud olması da dövlət başçısının Azərbaycanda islam maarifçiliyinə, din təhsilinə bəxş etdiyi böyük töhfədir. İnstitutda təhsil ödənişsizdir, tələbə, müəllim həyatı dövlət qayğısı ilə əhatə olunub. Burada tələbələr təqaüddən əlavə yeməkpulu da alırlar. İlahiyyat İnstitutunda bakalavriyadan əlavə magistratura və doktorantura

təhsili də var və eyni zamanda təhsil müəssisəsi olmaqla yanaşı, müdafiə surası da fəaliyyət göstərir ki, bunlar hamısı dövlətin dinə, dini təhsilə verdiyi böyük önəm göstəricisidir.

Ötən günlər

Budur, yenə Kəlbəcəre ötrilə bahar gəlib, Şirinovlar ailəsi də həmişə olduğu kimi, Nizami Gəncəvi prospektindəki 223 nömrəli evlərinin bağında, başına çiçəklərdən qor ələnmiş ağacların altına sordikləri al-olvan gəbənin üzərində oturlar...

Muxtar baba rayihəsi ətrafı yayılmış kəkkikotulu samovar çayından içə-içə nəvələri Nicat və Muxtara nağıllar aləminə bənzəyən Kəlbəcərin yaylaq həyatından danışır, böyük maraqla və heyərlə babalarını dinləyən uşaqlara hazırlaşmalarını, tezliklə onları da Çökək yaylağına aparacağını şad xəbərini verir...

